

XXI. A NEGYEDIK MAGYAR BÜNTETŐKÓDEX – ÖSSZEGZŐ TANULMÁNY

HOLLÁN MIKLÓS

- XXI.1. Az új kódex megalkotásának indokoltsága
 - XXI.1.1. A korábbi kódex hibáinak korrekciója
 - XXI.1.2. Társadalmi változások?
 - XXI.1.3. Új büntetőpolitikai koncepció?
- XXI.2. Az új kódex jellemzése
 - XXI.2.1. Változások és örökség
 - XXI.2.2. Jobb rendszerezés
 - XXI.2.3. Szigorítás – enyhítés
- XXI.3. Az új kódex kodifikációjának viszonyítási pontjai
 - XXI.3.1. Visszanyúlás régebbi kódexek tapasztalataihoz
 - XXI.3.2. A joggyakorlati tapasztalatok
 - XXI.3.3. Jogtudományi impulzusok
 - XXI.3.4. A nemzetközi és az EU-jog hatása
 - XXI.3.5. A külföldi jogok szerepe
- XXI.4. Összegzés és jövőkép
- XXI.5. Felhasznált irodalom

XXI.1. AZ ÚJ KÓDEX MEGALKOTÁSÁNAK INDOKOLTSÁGA

A Btk. javaslatának indokolása műfajából adódóan nyilvánvalóan szükségesnek tartja az új kódex megalkotását, addig a jogirodalom véleménye megoszlik erről. Egyesek szerint „egy átfogó novelláris módosítás elég lett volna”¹, míg mások szerint a problémák azzal nem lettek volna orvosolhatók, hanem egy új kódex megalkotására volt szükség². Tekintsük át, hogy milyen tényezőkkel kívánta az előterjesztő az új kódex megalkotásának szükségességét alátámasztani!

¹ GELLÉR (2015) 78. o.

² MISKOLCZI (2015) 282. o.

XXI.1.1. A KORÁBBI KÓDEX HIBÁINAK KORREKCIÓJA

A megalkotásánál uralkodó jogelméleti koncepció alapján a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény* (1978. évi Btk.) szavatossági ideje húsz év volt³, így azt feltehetően akkor is új kódex váltotta volna fel, ha a szocialista gazdasági, társadalmi és politikai rendszer megmarad Magyarországon.

A Btk. javaslatának indokolása szerint az 1978. évi Btk. „hatályba lépése óta több mint száz alkalommal módosult, ebből a jogalkotó az elmúlt három évtizedben több mint kilencven alkalommal (tehát évente átlagosan többször is) módosította”⁴. Az 1978. évi kódexet tehát évente három módosítás érintette, a rendszerváltás utáni időszakban pedig évente négy. Önmagában azonban nem a módosítások száma vagy gyakorisága indukálhatta (indokolhatta) egy új kódex megalkotását. Jól látszik ez visszatekintve abból is, hogy elfogadása óta maga a Btk. is legalább 18 alkalommal módosult, ami évente átlagosan kilenc alkalom. Mégsem állítja senki, hogy 2015-ben pusztán erre figyelemmel aktuális lenne egy új büntetőkódex megalkotása.

Az indokolás szerint „a rendszerváltás óta a különböző kormányzatok eltérő büntetőpolitikai irányvonalat követve alakították át – sokszor egymásnak ellentmondva – a büntetőjogi rendelkezéseket, így a módosítások a törvény eredeti rendszerét mára jelentősen átfomálták”⁵.

Az indokolás fenti következtetése erősen vitatható. A rendszerváltás utáni módosítások jelentős része ugyanis politikailag semleges volt (azokat más jogszabályok változása, illetve nemzetközi kötelezettség indukálta). Ez már csak abból is látható, hogy a korábbi kódex módosításai évente egyszer (többször) és nem négyévente (nyolc-évente) jelentkeztek. Voltak természetesen a kormányváltáshoz kapcsolódó politikailag megosztó módosító törvények is, így az *1998. évi LXXXVII. törvényt* 210 igen, 125 nem szavazattal⁶, míg a *2003. évi II. törvényt* 195 igen, 179 nem szavazattal fogadták el.⁷ Azonban még e jogszabályok módosításainak egy része is politikailag semleges volt.⁸

A politikailag (büntetőpolitikailag) érzékeny kérdések szabályozása pedig sok esetben nem volt alkalmas a kódex rendszerének megbontására. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményeknél az elterelés szabályai politikailag (büntetőpolitikailag) érzékenyek (és természetesen nagy gyakorlati jelentőségük is van), de ennek módosításai⁹ a kódex rendszerét nem is érintették. A politikailag érzékeny kérdések szabályozása pedig sok esetben azért nem okozott rendszertani törést, mert az egymásnak ellentmondó szabályok nem voltak egy időben hatályban. Így amennyiben a közép-mértékű büntetésre vonatkozó szabály 1998-as beiktatása¹⁰ megbontotta a kódex

³ Szabó I. (1973) 557–563. o. alapján Györgyi (1984) 10. o.

⁴ A Btk. javaslatának általános indokolása, I. pont.

⁵ Uo.

⁶ T/250. sz. javaslat – A büntető jogszabályok módosításáról.

⁷ T/1218 sz. javaslat – A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

⁸ Így pl. a külföldi ítélet érvényének újraszabályozása, 1998. évi LXXXVII. törvény, 1. §.

⁹ 1998. évi LXXXVII. törvény 63. §, 2003. évi II. törvény 21. §.

¹⁰ 1998. évi LXXXVII. törvény 18. §

rendszerét (részemről még ezt is kétlem), akkor ezt az erre vonatkozó szabályozás 2003-as eltörlése teljesen helyrehozta.¹¹

A nagyszámú módosítás természetesen – más körülményekre tekintettel – alkalmas lehet a törvénykönyv egységének megbontására. Ez azonban az előbbieket szerint meggyőzőbb indokolást igényelt volna az új kódex előkészítői részéről. Ebben a körben az indokolás utalhatott volna például a különböző tényállások büntetési tételeinek „szétcsúszására”¹², ami az 1978. évi Btk. különböző módosításainak eredményeként valóban érezhető volt (és a kódex adott időpontban hatályos szövegében is tükröződött).

A Btk. javaslatának indokolása szerint „azokat a problémákat [...], amelyek a számos módosítás folytán a törvénykönyv egységének megbontásából fakadnak, végső soron csak egy új kódex tudja megoldani”¹³. A miniszteri indokolás itt azért nem tekinthető meggyőzőnek, mert az egyensúlyát veszített rendszer stabilizálása inkább egy novelláris módosítást igényelt volna. Egy új kódex megalkotására viszont inkább egy gyökeresen új szisztéma megalkotásának igénye szolgáltatatható volna megfelelő indokot.

XXI.1.2. TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK?

Az új büntetőkódex megalkotása már a rendszerváltás idején is szükséges (egyes vélemények szerint elkerülhetetlen) lett volna,¹⁴ de arra különböző okok miatt nem akkor került sor. A megváltozott társadalmi, gazdasági és politikai viszonyokhoz különböző módosító törvények igazították hozzá az 1978. évi büntetőkódexet,¹⁵ elsősorban olyan területeken, amelyeket a rendszerváltás erősebben érintett (ilyen például az állam elleni vagy az indokolásban is kiemelt gazdasági bűncselekmények¹⁶ szabályozása). Éppen ezek a módosítások voltak azok, amelyek nemcsak nem akadályozták, hogy az 1978. évi Btk. „megfelelő jogi védelmet biztosítson alapvető értékeinknek”¹⁷, hanem annak nélkülözhetetlen előfeltételét képezték.

A Btk. megalkotásának paradox módon van egy olyan újdonsága, amely – ha közvetlen is, de – a rendszerváltáshoz, pontosabban az akkor kezdődő (és sajátos módon azóta is folyamatban lévő) igazságtételi folyamathoz köthető. A Btk. ugyanis már kifejezetten úgy rendelkezik, hogy „a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények” esetén nem képezi a büntetőjogi felelősségre vonás feltételét, hogy a cselekményt a magyar törvény az elkövetés idején büntetni rendelje.¹⁸ Az újdonság azonban nem büntetőjogunkban, hanem csak a büntetőjogszabály szövegében jelentkezik,¹⁹ mivel a vonatkozó jogtétel korábban már megjelent az 53/1993. (X. 13.) AB határozatban, illetve az *Alaptörvény* XXVIII. cikk (5) bekezdésében.

¹¹ 2003. évi II. törvény 88. § (1) bek. e) pont.

¹² MISKOLCZI (2015) 282. o.

¹³ A Btk. javaslatának általános indokolása, I. pont.

¹⁴ CSOMÓS (2014) 32. o.

¹⁵ Ebben a vonatkozásban összefoglalóan lásd NAGY (2007) 431–463. o.

¹⁶ A Btk. javaslatának általános indokolása, I. pont.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Btk. 1. § (1) bek.

¹⁹ Ezek elkülönítésére lásd WIENER (2000) 9. o.

Arra azonban van példa, hogy a rendszerváltást követően bekövetkezett kisebb volumenű társadalmi változások hatása a Btk. újdonságaiban csapódjon le. Ilyen például: „a katonai bűncselekmények vonatkozásában több bűncselekmény büntetési tételének enyhítése, amelynek magyarázataként az szolgált, hogy »a súlyos büntetési tételek további fenntartása önkéntes haderő esetében, illetve a katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó fegyveres rendészeti szervek hivatásos állománya vonatkozásában békeidőben szükségtelenek«, hanem csak »háború vagy az állam biztonságát veszélyeztető vészhelyzet esetén [...] indokoltak«”²⁰.

XXI.1.3. ÚJ BÜNTETŐPOLITIKAI KONCEPCIÓ?

A Btk. javaslatának indokolása idézi a Nemzeti Együttműködés Programját (a továbbiakban: NEP), amely szerint „a Jogszabály szigora, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma [...] ebből következően [...] szigorú törvények születnek, amelyek minden jogkövető állampolgárnak védelmet garantálnak, a bűnelkövetők számára azonban hatékony és visszatartó erejű büntetést helyeznek kilátásba”.²¹

A NEP azonban szintén nem indokolja önmagában egy új kódex megalkotását, hiszen ilyen nem is irányoz elő. Abban ugyanis az szerepel, hogy „a választások utáni első lépések egyikeként szigorítani fogjuk a büntető törvénykönyvet”²². Ezt pedig – amint már utaltunk rá – a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról rendelkező 2010. évi LVI. törvény* már megtette, hiszen az olyan esetekre is lehetővé (kötelezővé) tette az életfogytiglani szabadságvesztés alkalmazását, amikor az elkövetett bűncselekményekre azt a különös rész nem írja elő.²³ Ezenfelül visszahozta a középmértékű büntetést, ami az előzmények²⁴ alapján méltán jellemezhető az akkor hatalomra jutott kormánypártok egyik kedvenc büntetőjogi jogintézményeként. Ehhez képest a Btk. hozhat (és hozott is) bizonyos további szigorítást²⁵, de az előzményekhez képest ezek már önmagukban biztosan nem igényelték egy új kódex megalkotását.

XXI.2. AZ ÚJ KÓDEX JELLEMZÉSE

Természetesen az új kódexet a várakozásokhoz és a félelmekhez is lehet mérni, aminek tekintetében *Tóth Mihály* találóan állapítja meg, hogy „jobb törvény született, mint amilyentől tartottunk, de kevésbé jó ahhoz képest, amilyen talán lehetett volna”.

²⁰ A Btk. javaslatának általános indokolása, IV/22. pont.

²¹ A Nemzeti Együttműködés Programja, 46, www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf

²² Uo.

²³ Például 1978. évi Btk. 85. § (4) bek. (hk.). Vö. 23/2014. (VII. 15.) AB hat.

²⁴ 1998. évi LXXXVII. törvény 18. §

²⁵ Vö. XXI.2.3. fejezet.

Az új kódex „koncepcionálisnak minősíthető változásai elmaradtak a várakozástól, a novumok egy része pedig a jövőben alaposabban átgondolandó”²⁶.

Az új kódex jellemzésének másik magától értetődő útja és így a „szakirodalmi munkák kifogyhatatlan témája, hogy összehasonlítják” az 1978. évi és a hatályos Btk.-t²⁷, azaz az előző joghelyzettel összevetve kívánják megragadni annak lényegét. Ilyen témában természetesen már az új kódex megalkotását követően született a gyakorlat igényeit kielégítő összehasonlító szövegtükör²⁸, illetve számos összegző munka²⁹, tematikus cikk³⁰, cikksorozat³¹, tanulmánykötet³² és monográfia is³³.

XXI.2.1. VÁLTOZÁSOK ÉS ÖRÖKSÉG

A Btk. újdonságát nyilvánvalóan mennyiségi szemlélettel is meg lehet közelíteni, megvizsgálva, hogy az új kódex szövege mekkora részében azonos, hasonló vagy eltérő az előzőhöz képest. Így megállapítható, hogy: „huszonhat olyan külön alcímmel megnevezett tényállás van a [...] Btk.-ban, amelynek semmilyen előzménye nem volt a régiben, ennél nagyságrendekkel magasabb a valamilyen előzménnyel rendelkező, de lényegét tekintve kisebb vagy nagyobb mértékben megváltozott törvényi tényállás”³⁴.

Az egyes újdonságok gyakorlati kihatása azonban jelentős mértékben eltér egymástól, így a minőségi értékelés ebben a vonatkozásban sem mellőzhető. A Btk. javaslatának önértékelése szerint „úgy hoz jelentős változásokat, hogy nem jelent egyúttal teljes dogmatikai szakítást a [z 1978. évi] Btk.-val”³⁵. Ezzel összhangban Tóth szerint „az új törvény valójában a korábbi Btk. mértéktartó és elkerülhetetlen korrekciója”. Az új kódexet „nem a minden áron való újítani akarás, nem a korábbi elvekkkel és intézményekkel való görcsös szakítás kényszere jellemzi”³⁶. Az újdonságokat tekintve tehát a Btk. az ilyen tipológiák közül inkább a „felhalmozódó jogváltozásokat összefoglaló”³⁷, illetve a törvényi jog rendezésére (rendszerzésére) irányuló kodifikáció³⁸.

Az újdonságok mértékének meghatározásánál a Btk.-t azért sem mérhetjük egy átlagos kodifikációs produktumra irányadó mércével, mivel annak közvetlen előzményei (nevezetesen a *2009. évi LXXX.*, illetve a *2010. évi LVI. törvények*) ebben a vonatkozásban „ellopták a műsört” a 2012-es jogalkotó elől. Erre figyelemmel egyéb-

²⁶ Tóth (2013) 534. o.

²⁷ Miskolczi (2015) 281. o.

²⁸ Vaskuti (2013) 731. o.

²⁹ Így például Tóth (2013), Bárándy – Bárándy (2013) 8. o.

³⁰ Például Csomós (2014); Szomora (2013) 649–657. o.; Francia (2013) 51–56. o.; Verebics (2013) 3–7. o.; Hollán (2013) 141–168. o.; Hollán (2014a); Hollán (2014b) 108–120. o.

³¹ Lásd például a *Jogtudományi Közöny* 2014/11. számától kezdődően.

³² Például Mészáros (2014); Hack (2013).

³³ Például Hollán (2014c) 194. o.

³⁴ Miskolczi (2015) 284–285. o.

³⁵ A Btk. javaslatának általános indokolása, I. pont.

³⁶ Tóth (2013) 529. o. Hasonlóan Miskolczi (2015) 282. o.

³⁷ Varga (2002) 344. o.

³⁸ Varga (2002) 347. o.

ként nem véletlen az az értékelés sem, hogy a Btk.-t sok tekintetben a *2009. évi LXXX. törvényben* megkezdett út folytatása jellemzi.³⁹ Ez különösen öröndetes például a közvetett tettesség kodifikációját⁴⁰, a büntetések kombinálhatóságának rugalmasabb rendszerét⁴¹, illetve a kétévi szabadságvesztés végrehajtásának felfüggeszthetőségét⁴² tekintve. Más esetekben azonban a Btk. kifejezetten visszalép a *2009. évi LXXX. törvényben* megkezdett útról, így különösen a részben felfüggesztett szabadságvesztés, illetve a kényszergyógykezelés kapcsán.

XXI.2.2. JOBB RENDSZEREZÉS

„A törvény [...] általános indokolása [...] többször használja az »új« vagy az »újdonság« szavakat, s többször tesz említést »lényeges változásról« is, ám ami ezután következik, legtöbbször csak a tartalmi kérdéseket nem érintő formai, szerkezeti, szóhasználatot érintő korrekció.”⁴³

Ez valóban nem szerencsés, de arra tekintettel érthető, hogy a kódex megalkotásának elsődleges indoka a szabályozás koherenciájának megteremtése (visszaállítása) volt⁴⁴, amihez az ilyen formális változások jobban illeszkednek, mint a tartalmiak. Ilyen formális változás például az, hogy az új kódexnek elődje utolsó időállapotával szemben van preambuluma, illetve van benne nevesített büntetőjogi alapelv.⁴⁵

A formális változások köréből kiemelés igényel annak szándéka, hogy „a javaslat a büntető anyagi és büntetés-végrehajtási szabályokat világosan elkülöníti, így az új törvény tisztán anyagi jogi törvényként kerül meghatározásra”. Így a kódexből kikerült a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása⁴⁶, illetve a büntetés végrehajtását kizáró okok felsorolása.⁴⁷ A végrehajtási jogi elemektől való megtisztítás azonban csak részlegesen sikerült, mivel a Btk. változatlanul tartalmazza az összbüntetés szabályait⁴⁸, pedig ez a jogintézmény is egy olyan alapvetően büntetés-végrehajtási jellegű intézmény, amelynek a Btk.-beli szabályozása nehezen indokolható. Az összbüntetésbe foglalásról az (egyik) ítélőbíróság rendelkezik ugyan, de arra más az anyagi jogi kódexben szabályozott végrehajtási jogi kérdésektől – például a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának meghatározásától – eltérően nem szükségképpen a bűncselekmény elbírálásakor kerül sor.⁴⁹

Üdvözlendő célkitűzés a kódex eljárásjogi elemektől való megtisztítása is, hiszen valóban „nem anyagi jogi kérdés a diplomáciai és a nemzetközi jogon alapuló egyéb

³⁹ GELLÉR (2015) 73. o.

⁴⁰ 1978. évi Btk. 20. § (2) bek.; Btk. 13. § (2) bek.

⁴¹ 1978. évi Btk. 38. §; Btk. 33. §

⁴² 1978. évi Btk. 89. §; Btk. 85. §

⁴³ TÓTH (2013) 529. o.

⁴⁴ Vö. XXI.1.1. fejezet.

⁴⁵ Btk. 1. §

⁴⁶ 1978. évi Btk. 46. §. Ezeket jelenleg a *Bv. tv.* 115. §-a szabályozza.

⁴⁷ 1978. évi Btk. 66–69. § Ezeket jelenleg a *Bv. tv.* II. Fejezete szabályozza.

⁴⁸ Btk. 93–96. §

⁴⁹ Vö. a *büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény* (Be.) 327., illetve 574. §-ai.

mentességet élvező személyek büntetőjogi felelősségére vonatkozó eljárás”⁵⁰, ezért helyes, hogy arról a Btk. – elődjével⁵¹ szemben – már nem tartalmaz rendelkezést, hanem a kérdést az *1998. évi XIX. törvény* (Be.) szabályozza.⁵² Azonban a profiltisztítás itt sem volt teljesen sikeres, mivel a Btk. továbbra is tartalmaz eljárásjogi jogintézményeket, így azt a rendelkezést, amely szerint „a büntetőeljárás megindítását a legfőbb ügyész rendeli el”⁵³.

Lényeges formai változás az is, hogy az értelmező rendelkezések mindegyikét a kódex, nem pedig hatályba léptető jogszabálya tartalmazza. Korábban ugyanis a kábítószerek csekély és jelentős mennyiségének, vagy a pénznek a fogalmát az *1979. évi Btké.* tartalmazta⁵⁴, ma már a Btk.⁵⁵ A korábbi megoldást – legalábbis annak a törvényerejű rendeletek megszűnése utáni fenntartását – a jogirodalom már korábban is bírálta.⁵⁶

A kódex indokolása szerint: „az Általános Rész szerkezeti felépítésében nagyrészt követi a hatályosat, hiszen az logikus, időtálló, ezért annak lényegi módosítása nem szükséges”⁵⁷. Szerkezeti változások azonban az általános részben is történtek, így például a büntethetőségi akadályok rendszerében.⁵⁸ Az általános részben kifejezett gyakorlati jelentőséggel is bíró szerkezeti változás, hogy a Btk. elkülönült címekekkel rendelkező paragrafusokban szabályozza a feltételes szabadságra bocsátásból kizáró okokat, aszerint hogy azok határozott ideig⁵⁹, illetve az életfogytig⁶⁰ tartó szabadságvesztésre vonatkoznak. A korábbi kódex módosított szövege ugyanis értelmezési nehézséget okozhatott abban a vonatkozásban, hogy az 1978. évi Btk. 48. § (4) bekezdésében felsorolt okok csak a határozott tartamú szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátást zárják ki, vagy az életfogytiglaniból történőt is. A rendszertani *interpretatio* alapján egyértelműen az előbbi tekinthető helyes értelmezésnek, a Btk. egyértelmű szövegezése azonban mindenképpen szerencsésebb megoldást nyújt a jogalkalmazónak.

Vannak azonban itt szerkezetiaggályos megoldások is, így különösen a korábbi kódexből⁶¹ átvett „más állam katonája ellen elkövetett bűncselekmény”. Ebben a vonatkozásban ugyanis az új kódex általános része arról rendelkezik, hogy bizonyos katona „a XLV. Fejezet szerint büntetendő”⁶². Az ilyen hatókörű normák helye nyilvánvalóan a Btk. különös részében, azon belül is XLV. fejezetében lenne.

A szerkezeti változás elsősorban a különös részt érintette, így abban az indokolás szerint az addiginál „több, azonban kisebb terjedelmű fejezet lesz, az egy fejezet

⁵⁰ A Btk. javaslatának általános indokolása, II/2. pont.

⁵¹ 1978. évi Btk. 5. §

⁵² Be. 553. § (1a) bek.

⁵³ Btk. 3. § (3) bek. Így Miskolczi (2015) 283. o.

⁵⁴ 1979. évi Btké. 23. illetve 24. §

⁵⁵ Btk. 461. §; 389. § (5) bek.

⁵⁶ Így például Tóth (1996) 297. o.

⁵⁷ A Btk. javaslatának általános indokolása, II/3. pont.

⁵⁸ Btk. IV–VI. fejezet

⁵⁹ Btk. 38. §

⁶⁰ Btk. 42. §

⁶¹ 1978. évi Btk. 122/A–B. §

⁶² Btk. 128. § (1) bek.; 129. §

alá tartozó bűncselekmények a védett jogtárgy alapján szorosabb kapcsolatot alkotnak⁶³. Ez javarészt a korábbi kódex címeinek fejezeti rangra emelkedését jelentette⁶⁴, de születtek új szerkezeti egységek is. A környezet és természet elleni bűncselekmények⁶⁵ külön szerkezeti egységben való kezelése mindenképpen előrelépés, még akkor is, ha az „nem annyira az új törvény erénye, hanem a régi súlyos” mulasztásának korrekciója.⁶⁶ Ehhez hasonlóan hibajavítás az is, hogy a Btk. „egy fejezetben szabályozza a [z 1978. évi] Btk. XV. fejezetében két önálló cím alatt szereplő – közélet tisztasága elleni és a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekményeket”⁶⁷.

A különös részt jellemző szerkezeti újdonság, hogy az 1978. évi Btk.-hoz képest a Btk. javaslata „egyes [tényállásokat] összevon vagy több tényállásra bont”⁶⁸. Ezek közül helyes és régóta várt változás, hogy a Btk. „összevonja az erőszakos közösülést és a szemérem elleni erőszakot, és egységesen a szexuális erőszak megnevezést használja ezekre az elkövetési magatartásokra”⁶⁹. Ezzel szemben ugyanebben a fejezetben a gyermekprostitúcióval kapcsolatos új szabályozás „nem túlzás azt állítani [...] kaotikusra sikerült”. A jogalkotó ugyan „megalkotta a gyermekprostitúció kihasználásának speciális tényálláskomplexumát”, de „nem próbálta meg az összes releváns magatartást e komplexumban szabályozni”. Holott ez segíthetett volna „a magatartások és azok egymáshoz való viszonyának áttekintésében és a büntetési tételek [...] arányos megválasztásában”⁷⁰.

Újdonság, hogy a kódexnek van külön záró része. Az általános indokolás szerint az új kódex az 1978. évi „Btk. széttagolt szabályozásától eltérően – a több fejezetre vagy a Javaslát egészére vonatkozó értelmező rendelkezéseket a Záró Részbe helyezi”⁷¹. Részemről – a korábbi kódexen iskolázódva – nehezen tudom elfogadni, hogy az ilyen típusú értelmező rendelkezéseknek miért nem lett volna jó helyük a Btk. általános részében.

A zárórész azonban – a fenti általános indokolással ellentétben és meglepő módon – olyan értelmező rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek hatálya bizonyos fejezetekhez, illetve tényállásokhoz kapcsolódik. Így például meghatározza, hogy „a XIV. Fejezet alkalmazásában” ki a „védett személy”⁷², „a XXVI. Fejezet alkalmazásában” mi a „fegyelmi ügy”⁷³, illetve „a 176–180. §-ok alkalmazásában” mikor „csekély mennyiségű” a kábítószer⁷⁴.

A javaslat 458. §-ának indokolása szerint ráadásul ez nem véletlen, hanem: „a rendező elv [...] az értelmező rendelkezések vonatkozásában az [volt], hogy – a jogalkal-

⁶³ A Btk. javaslatának általános indokolása, IV. pont.

⁶⁴ Így például köznyugalom elleni bűncselekmények, 1978. évi Btk. XVI. fejezet II. cím, illetve Btk. XXXII. fejezet.

⁶⁵ Btk. XXIII. fejezet

⁶⁶ MISKOLCZI (2015) 285. o.

⁶⁷ A Btk. javaslatának általános indokolása, IV/12. pont.

⁶⁸ Uo. IV. pont.

⁶⁹ Btk. 197. §

⁷⁰ SZOMORA (2013) 657. o.

⁷¹ A Btk. javaslatának általános indokolása, V. pont.

⁷² Btk. 460. § (1) bek.

⁷³ Btk. 460. § (2) bek.

⁷⁴ Btk. 461. § (1) bek.

mazók munkáját segítve – lehetőleg egy helyen, a Záró Részben legyenek ezek a fogalom-meghatározások. A Záró Rész ezen §-ai az Általános Rész több fejezetében, a Különös Rész több fejezetében vagy azonos fejezetének több §-ához, illetve az Általános és Különös Részben is többször előforduló, értelmezést igénylő rendelkezéseket határozza meg. Azok a rendelkezések, amelyek csak egy §-hoz kapcsolódnak (például terrorcselekmény) vagy többhöz ugyan, de ezek egymáshoz szorosan kapcsolódnak (például ittasság), azok továbbra is a vonatkozó fejezeten belül lesznek elhelyezve.”⁷⁵

Részemről nem tudom pontosan meghatározni, hogy azonos fejezetnek melyek az egymáshoz szorosan kapcsolódó, illetve egymáshoz szorosan nem kapcsolódó paragrafusai. Ez szerintem a jogalkotónak sem sikerült, mivel a kábítószer-kereskedelem és kábítószer birtoklása tényállásairól⁷⁶ nehéz azt állítani, hogy nem olyan szorosan kapcsolódnak egymáshoz, mint a járművezetés ittas állapotban, illetve a járművezetés tiltott átengedése.⁷⁷ Mégis az előbbiekre vonatkozó értelmező rendelkezéseket „csak” a zárórész tartalmazza⁷⁸, míg az utóbbiakra irányadókat a Btk. 240. § (3) bekezdése.

Összességében a Btk. „fő erénye, hogy általában egységesebb, valamivel koherensebb, mint a korábbi”⁷⁹, amit remélem, a fenti áttekintés is megerősít. A kiragadott példák azonban összességükben azt is mutatják, hogy az új kódexen a szerkezetét tekintve is lenne továbbfejleszteni való.

XXI.2.3. SZIGORÍTÁS – ENYHÍTÉS

Az általános indokolás szerint a NEP alapján: „az új Büntető Törvénykönyvvel szembeni egyik legfontosabb elvárás [...] a szigorúság”. Ez „nem feltétlenül jelent tételhatár-emelést, hanem a tetтарыыos büntetőjogi szemlélet hangsúlyosabb megjelenítését a törvényben. A szigorítás elsősorban a visszaesőkre vonatkozó rendelkezésekben nyilvánul meg, az első alkalommal bűncselekményt elkövetők esetén a [...] [j]avaslat [...] a prevencióс szempontok érvényesítését is lehetővé teszi.”⁸⁰

Az indokolásnak ez a része meglehetősen nehezen értelmezhető. Homályban marad, hogy mi lehet az a tetтарыыos szigorítás, ami nem jelent tételhatár-emelést. Kizárásos alapon ez legfeljebb a középértékű büntetéskiszabásra vonatkozó rendelkezés lehetne, de az nem tekinthető a Btk. újdonságának, hiszen azt a *2010. évi LVI. törvény* vezette be. A visszaesőkre vonatkozó szigorítás viszont nem lehet tetтарыыos, hiszen a visszaesés elsősorban az elkövető személyét jellemzi.⁸¹ Csak remélhető, hogy a javaslat a prevencióс szempontokat a visszaesőknél is figyelembe vette. Esetükben ugyanis éppen a megelőzés gondolata indokolhatja a tetтарыыos megtorlásnál súlyosabb büntetést.⁸²

⁷⁵ A Btk. javaslatának 458. §-ához fűzött indokolás.

⁷⁶ Btk. 176–180. §

⁷⁷ Btk. 236. és 238. §

⁷⁸ Btk. 461. § (1) bek.

⁷⁹ Tóth (2013) 529. o.

⁸⁰ A Btk. javaslatának általános indokolása, I. pont.

⁸¹ Ennek igazolására elegendő legyen utalni a BKv 56. II/2. pontjára.

⁸² Így például Vókó (2002) 37. o.

A Btk. számos rendelkezése szigorúbb elődjénél⁸³, így kifejezetten ezt a jogpolitikai célt szolgálja az indokolás szerint, hogy a büntethetőség elévülési idejének minimuma három helyett öt év⁸⁴, illetve például az, hogy a szabadságvesztés büntetési tételének maximuma bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén huszonöt évre emelkedik.⁸⁵ A különös részi szigorítás például az, hogy a pénzhamisítás minősített esetének büntetési tétele öttől tíz évig terjedőről öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztésre emelkedik.⁸⁶

Az elvárt szigorítás túlhangsúlyozása azonban olyan abszurd megállapításokhoz vezet, mint például „a szigorítás elvét követve, a közérdekű munka legkisebb mértéke negyvennyolc, legnagyobb mértéke háromszáztizenkét órára emelkedik”⁸⁷. A korábbi kódex alapján „a közérdekű munka [...] legkisebb mértéke negyvenkettő, legnagyobb mértéke háromszáz óra”⁸⁸. Az új kódex így valóban súlyosabb, de az annak alapján ledolgozandó további hat, illetve tizenkét óra nyilvánvalóan nem tekinthető olyan módosításnak, amelynél az indokolásban a szigorítást kellene hangsúlyozni. Más esetekben pedig az kérdéses, hogy az újdonság nem csupán a szigor híveinek kielégítését szolgáló látszatintézkedés-e.⁸⁹

Az enyhítés nem kapott ilyen kiemelt szerepet az általános indokolásban, hiszen arra a NEP sem utal, illetve azt jóval kevésbé lehet (szimbolikus jogalkotásként⁹⁰) politikai aprópénzre váltani. A jogirodalom elfogulatlan elemzése szerint azonban a Btk. számos vonatkozásban enyhítést jelentett, így ilyen például 1) „a pénzbüntetés napi összege esetén az alsó határ csökkentése”⁹¹; 2) a járművezetéstől eltiltás alsó határának leszállítása⁹² [...]; 3) a határozott tartamú szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának korábbi meghatározása⁹³; 4) a méreggel visszaélés⁹⁴ alacsonyabb büntetési tétele..

Az enyhítéseket és szigorításokat áttekintve még az sem biztos, hogy a Btk. több rendelkezése lenne szigorúbb, mint enyhébb. Ennek kapcsán találóan állapítja meg *Jávorszky* – az általános rész kimerítő és példaértékű katalógizálása alapján –, hogy „a szigorúság áttételesen érvényesül, a számos súlyosabb elbírálást eredményező változás mellett jócskán találhatunk olyan rendelkezéseket, melyek enyhítő hatása vitathat-

⁸³ A katalógizálásra az általános részét tekintve lásd HÁGER (2015) 68–75. o.; NAGY (2015) 1. o.

⁸⁴ A Btk. javaslatának 26. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁵ A Btk. javaslatának 36. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁶ A Btk. javaslatának 388. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁷ A Btk. javaslatának 47. §-ához fűzött indokolás.

⁸⁸ Btk. 49. § (4) bek.

⁸⁹ Vö. pl. III.3.3. fejezet.

⁹⁰ A fogalom egyik szép meghatározása szerint „a bűnözés értelmezése és a kezeléséről alkotott elképzelések döntően a bűnözési félelemtől hajtott közvélemény és a szavazóit kiszolgálni vágyó politikusok diskurzusában formálódnak”. BORBÍRÓ (2008) 175. o. A hazai szakirodalomban átfogóan GÖNCZÖL (2013) 155–165. o.

⁹¹ HÁGER (2015) 71. o.

⁹² NAGY (2015) 1. o.

⁹³ Uo.; HÁGER (2015) 71. o.

⁹⁴ A Btk. javaslatának 188. §-ához fűzött indokolás.

tatlan. Tovább árnyalja a képet, ha az egyes különös részi törvényi tényállásokat vesszük górcső alá.”⁹⁵

Ráadásul a számszerűség – ahogyan az újszerűség esetén – itt sem döntő tényező, hiszen egyetlen enyhítés is lehet ugyanolyan (vagy még nagyobb) hatású gyakorlatban, mint tíz más szigorítás. Így a feltételes szabadságra bocsáthatóságra vonatkozó előírások módosulása⁹⁶ sokkal több esetet érint, mint a pénzhamisítás minősített esetének büntetési tétele⁹⁷.

A szigorítás és enyhítés egyébként a leginkább konkrétan és így a legpontosabban nem az egész kódex, hanem az elkövető adott ügyben elbírált cselekményeit tekintve vizsgálható. Éppen erre az önmagában is igen komplex kérdésre kell választ adnia a mindennapi joggyakorlatnak, amikor az időbeli hatály kérdését vizsgálja.⁹⁸

XXI.3. AZ ÚJ KÓDEX KODIFIKÁCIÓJÁNAK VISZONYÍTÁSI PONTJAI

A következőkben megkísérlem bemutatni, hogy melyek voltak azok az impulzusok, amelyek szerepet játszottak a Btk. megalkotásánál (vagy hasonló kódexek esetén kihatással vannak a kodifikációra).

XXI.3.1. VISSZANYÚLÁS RÉGEBBI KÓDEXEK TAPASZTALATAIHOZ

A Btk. indokolása igencsak minimális terjedelmet szentel annak, hogy elhelyezze a hatályos szabályozást a hazai kodifikációs hagyományok kontextusában. Ennek körében különösen furcsa, hogy egyáltalán nem említi viszonyítási pontként az első magyar büntetőkódexet⁹⁹ (1878. évi Btk.). Ezzel szemben például a Be. indokolása külön részt szentelt a *Bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvényhez* (Bp.) való viszonyinak, amelyben kimondta, hogy a Be. „feléleszt néhányat [annak] a második világháborút követően indokolatlanul mellőzött elvei és intézményei közül, anélkül azonban, hogy visszatérne [annak] a nemzetközi összehasonlítás alapján meghaladottnak tekinthető megoldásaihoz”¹⁰⁰. Ehhez hasonló szemlélet érvényesülése számos esetben szerencsés lett volna a Btk. megalkotásánál is.

Még inkább sajnálatos, hogy amikor az indokolás egyáltalán szól a kodifikációs hagyományokról, akkor abban igencsak vitatható megállapítások találhatók. Ilyen például az, amely szerint: „a halmazati büntetés kiszabására a magyar büntetőjog 1961 óta az aszperáció elvét érvényesíti. Eszerint a halmazati büntetést a bűnhalmazatban lévő bűncselekményekre megállapított tételkeretek közül a legsúlyosabbnak az alapul vételével kell kiszabni. Az aszperáció elve lehetővé teszi a [...] büntetési tétel-

⁹⁵ JÁVORSZKI (2013) 58–65. o.

⁹⁶ Btk. 38. § (2) bek. a) pont.

⁹⁷ Btk. 389. § (2) bek.

⁹⁸ Erre lásd például HÁGER (2015); illetve BUSCH (2014) 495–503. o.

⁹⁹ 1878. évi V. törvény

¹⁰⁰ A Be. általános indokolása, III. pont.

keret felső határának az áttörését abban az esetben, ha az nem elegendő a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények megfelelő elbírálására.”¹⁰¹

Az aszperáció első említése szerkesztési hiba, az indokolás szerzői nyilvánvalóan itt még az abszorpció elvére akartak utalni. Az érdemi problémát inkább az 1961-es dátumra hivatkozás képezi, az ugyanis csak akkor igaz, ha halmazati büntetésen az adott törvény által ilyen elnevezéssel illetett szankciót értjük.¹⁰² A szakirodalomból azonban könnyen megtudható, hogy az *1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről* (Btá.) a mai értelemben vett halmazati és összbüntetést „egységesen összbüntetésnek nevezte” és „az abszorpció és az aszperáció elveinek kombinálásával szabályozta”¹⁰³. Hasonlóan rendelkezett az 1878. évi Btk. az anyagi halmazat jogkövetkezményeiről¹⁰⁴, aminek kapcsán az akkori tankönyvekben kifejezetten használták a „halmazati büntetés”, illetve az „exasperatio” kifejezést.¹⁰⁵

XXI.3.2. A JOGGYAKORLATI TAPASZTALATOK

A Btk. indokolása a jogegységi határozatokra vagy kollégiumi véleményekre általában annyiban reflektál, hogy azok továbbélését megállapítja¹⁰⁶, vagy jogértelmezésüket az azokban értelmezett vagy más bűncselekményi tényállásoknál is irányadónak tekinti.¹⁰⁷

A Btk.-t tekintve meglehetősen ritka eset, hogy a kódex törvényi formába öltöztetné a korábbi joggyakorlat elvi irányítási eszközeit.¹⁰⁸ Ritka kivétel az 1/2005. BJE számú Büntető jogegységi határozat iránymutatásának részbeni kodifikációja az elévülést félbeszakító cselekmények tekintetében.¹⁰⁹ Egy korábbi, 2007-ben közzétett tervezet¹¹⁰ egyébként az 1/1999. számú Büntető jogegységi határozat iránymutatását is törvényszöveggé emelte volna.¹¹¹

A kódex természetesen számos olyan módosítást tartalmaz, amely kifejezetten a joggyakorlatban felmerülő nehézségek áthidalását szolgálja. Így például „jogalkalmazói” véleményre hivatkozással állapítja meg az indokolás (egyébként helyesen) azt, hogy „a három veszélyfogalom megtartása a közlekedési fejezetben szabályozott bűncselekmények körében nem szükséges”¹¹². Ehhez hasonlóan a kár fogalmá-

¹⁰¹ A Btk. javaslat 81. §-ához fűzött indokolás.

¹⁰² Halmazati büntetést ugyanis a büntetőtörvény valóban csak az *1961. évi V. törvény* (1961. évi Btk.) óta ismer.

¹⁰³ GYÖRGYI (1984) 53. o.

¹⁰⁴ 1878 évi Btk. 96. és 99. §

¹⁰⁵ HELLER (1945) 297. o.

¹⁰⁶ A Btk. javaslatának 80., illetve 272–276. §-aihoz fűzött indokolás.

¹⁰⁷ A Btk. javaslatának 186., 232., 268–270., 371., illetve 458. §-aihoz fűzött indokolás.

¹⁰⁸ Ez más kodifikációk esetén gyakoribb volt. Vö. például *2013. évi V. törvény* (Ptk.) Ötödik könyv XVI. Fejezet és a PK 5. sz. kollégiumi állásfoglalás, Ötödik könyv XIX. Fejezet és a PK 9. sz. kollégiumi állásfoglalás, illetve a Be. szabályait módosító *2002. évi I. törvény* általános indokolása II. 3. b) pont.

¹⁰⁹ A Btk. javaslatának 28. §-ához fűzött indokolás.

¹¹⁰ *Tervezet a Büntető törvénykönyvről* (2007) 3. o.

¹¹¹ CSOMÓS (2014) 34. o.

¹¹² A Btk. javaslatának 232. §-ához fűzött indokolás.

nak értelmezésére (a korábbiakhoz képest az elmaradt vagyoni előnyök egy részére való kiterjesztésére) a csalás tényállását illetően azért került sor, mert „a gyakorlatban problémát okozott azon csalásszerű magatartások megítélése, ahol a kár valamely igénybe vett szolgáltatás ellenértékeként merült fel (például szállodai szoba fizetés nélküli igénybevétele, fizetés nélküli lakásbérletek)”¹¹³.

XXI.3.3. JOGTUDOMÁNYI IMPULZUSOK

A szakirodalom recepcióját tekintve a Btk. javaslatának indokolása csak olyan általános megállapításokat tartalmaz, mint például „a felbujtó büntetését illetően a jogtudomány [...] álláspontja egyöntetű abban, hogy a felbujtó büntetőjogi felelőssége elvileg ugyanolyan mértékű, mint a tettesé”¹¹⁴.

A Btk. újdonságai számos más esetben akkor is jogirodalmi javaslatra épülnek, ha arra az indokolás nem utal, így 1) a cselekmény büntetendőségét és az elkövető büntethetőségét kizáró okok elkülönítését¹¹⁵ tekintve *Wiener A. Imre*¹¹⁶; 2) a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának maximálása¹¹⁷ vonatkozásában *Nagy Ferenc*¹¹⁸; 3) az erőszakos közöszlész és a szemérem elleni erőszak összevonása¹¹⁹ kapcsán *Szomora Zsolt*.¹²⁰

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy korábbi kódexek is tartalmaztak olyan rendelkezéseket, amelyek a szakirodalom javaslatain alapultak. Ilyen volt például a közvetett tettesség, amelyet *Sántha Ferenc*¹²¹ és *Szomora Zsolt*¹²² is javasolt, majd a 2009. évi LXXX. törvény beiktatott az 1978. évi kódexbe. A Btk. tehát akkor is sokszor – ha közvetetten, de – jogirodalmi javaslaton alapult, amikor a korábbi kódexek szabályozását vette át.

Természetesen számos olyan rendelkezés is van, amely a konkrét és kidolgozott tudományos javaslatok ellenére nem változott. Így például az új kódex fenntartotta az elkobzás és vagyoneklobzás indokolatlan megkülönböztetését¹²³, nem különíti el teljesen az önrendelkezés sérelmére, illetve a passzív alany életkorára tekintettel büntetendő nemi bűncselekményeket¹²⁴, illetve hiányzik abból a legkedvezőbb büntetőtörvény alkalmazására vonatkozó rendelkezés.¹²⁵

¹¹³ Vö. X.2.8. fejezet.

¹¹⁴ A Btk. javaslatának 12–14. §-aihoz fűzött indokolás 6. pont.

¹¹⁵ A Btk. javaslatának általános indokolása, III.5. pont.

¹¹⁶ WIENER (2000) 79. o.

¹¹⁷ Btk. 43. § (1) bek.

¹¹⁸ Így például NAGY (2005) 208. o.

¹¹⁹ Btk. 197. §

¹²⁰ Így például SZOMORA (2009) 186–187. o.

¹²¹ SÁNTHA (2000) 225–232. o.

¹²² SZOMORA (2002) 25–28. o.

¹²³ A Btk. 72–73., illetve 74–75. §-ai. Vö. HOLLÁN (2007) 35–42. o.

¹²⁴ Btk. 197. § (2) bek. Vö. SZOMORA (2009) 246. o.

¹²⁵ Btk. 2. § (2) bek. Vö. BÉKÉS (2005) 484. o.

XXI.3.4. A NEMZETKÖZI ÉS AZ EU-JOG HATÁSA

A Btk. javaslata természetesen messzemenően figyelemmel van azokra a jogharmonizációs kötelezettségekre, amelyeket hazánk vonatkozásában nemzetközi és európai szervezetek instrumentumai tartalmaznak.¹²⁶ Ez tükröződik a preambulumban, amely utal arra, hogy a kódex megalkotása „Magyarország nemzetközi jogi és európai uniós kötelezettségeinek figyelembevételével” történt. A Btk. jogharmonizációs klauzulát is tartalmaz, amelyből kifejezetten kitűnik, hogy mely rendelkezései mögött áll európai uniós kötelezettség.¹²⁷ Ennek felsorolása egyébként nem teljes, mivel bizonyos esetekben csak a Btk. javaslatának indokolásából tudjuk meg, hogy más rendelkezései mögött is európai uniós kötelezettség teljesítése áll. Így például a 2011/93/EU irányelvre vezethető vissza a foglalkozástól eltiltás egyik új esetkörének¹²⁸ bevezetése, illetve az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele elnevezésű új intézkedés¹²⁹ beiktatása.

A jogharmonizációs kötelezettségeket sok esetben már az 1978. évi kódex, illetve annak módosításai teljesítették, így a Btk. már eleve olyan szabályozást vett át, ami megfelel a nemzetközi jogi (európai uniós) követelményeknek. Így például „az elévülés félbeszakadására és nyugvására vonatkozó rendelkezések az elmúlt években többször változtak. A változtatásokat részben a Magyarország által vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek” indokolták, így az 1978. évi Btk. „korszerűsített rendelkezései nem szorulnak revízióra”¹³⁰.

Vannak viszont olyan rendelkezések, amelyeket a kodifikáció alkalmával igazítottak hozzá a régebb óta fennálló jogharmonizációs kötelezettséghez. A korábbi kódex privilegizált esetként szabályozta a váltópénzre, illetve a kisebb vagy azt el nem érő értékű pénzre elkövetett pénzhamisítást.¹³¹ Ennek büntetési tétele azonban nem felelt meg a 2000/383/IB számú kerethatározat 6. cikkében a tagállamoktól megkívánt büntetőjogi fenyegetettség mértékének. Így a Btk. a korábbi jogban szereplő privilegizált esetet már nem tartalmazza, a bíróság az ilyen cselekmények „kisebb tárgyi súlyát” a büntetés enyhítésének lehetőségével élve értékelheti.¹³²

A javaslat indokolása szerint a korábbi kódexben szabályozott¹³³, „a közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén történő elkövetés nem lesz minősített eset, azt ugyanis a nemzetközi egyezmények nem teszik kötelezővé”¹³⁴. Ez a megközelítés azonban a nemzetközi kötelezettségek szerepének félreértéséről tanúskodik. A nemzetközi egyezmények ugyanis csak a büntetni rendelés minimumát írják elő, azokból nem következik az addig fennálló szigorúbb nemzeti szabályozás megszüntetése (az

¹²⁶ Lásd KARA (2015)

¹²⁷ Btk. 465. § (1) bek.

¹²⁸ Btk. 52. § (3) bek.

¹²⁹ Btk. 77. §

¹³⁰ A Btk. javaslatának 28. §-ához fűzött indokolás.

¹³¹ 1978. évi Btk. 304. § (3) bek.

¹³² A Btk. javaslatának XXXVIII. fejezetéhez fűzött indokolás.

¹³³ 1978. évi Btk. 282/B. § (2) bek. b) pont.

¹³⁴ A Btk. javaslatának XVII. Fejezetéhez fűzött indokolás, 4. pont.

a fenti esetben is mindenképpen érdemi indokolást igényelt volna).¹³⁵ Ezzel szemben a nemzetközi joghoz való helyes viszonyulást példaszerűen tükrözi az indokolás egy másik része, amely szerint: „a szerzői jog területén fennálló nemzetközi kötelezettségeink [...] csupán a szándékos és kereskedelmi mértékű »szerzői jogi kalózkodásra« nézve teszik kötelezővé a büntetőjogi szankciók előírását, a kereskedelmi mértéket el nem érő cselekmények esetén nincs olyan körülmény, amely ezen a területen a nemzetközi normáknál szigorúbb büntetőjogi szabályozást indokolná”¹³⁶.

Sok esetben a nemzetközi jog nem érdemi, hanem csak terminológiai változást hozott, így részben erre vezethető vissza a „szexuális visszaélés”¹³⁷, illetve a „prostituáció” kifejezések megjelenése kodifikált büntetőjogunkban.¹³⁸

XXI.3.5. A KÜLFÖLDI JOGOK SZEREPE

A külföldi jogok megoldásai igen fontos szerepet játszottak a magyar büntetőjog kodifikációjában, különösen az 1843. évi javaslat, illetve az 1878. évi Btk. megalkotásakor.¹³⁹ A Be. általános indokolása tartalmazott külön *A külföldi minták és a Javaslat* című módszertani megalapozó részt is.¹⁴⁰ A külföld irányában való nyitottság hagyománya a Btk. kodifikációjának kezdetén folytatódni látszott, hiszen számos külföldi kódexet lefordítottak magyar nyelvre.¹⁴¹

Mindehhez képest – legalábbis számomra – meglepő a külföldi példák igen alacsony hivatkozási száma a Btk. javaslatának indokolásában. Ebben a vonatkozásban a Btk. általános részében ráadásul csak olyan általánosságok jelennek meg, hogy az adott kérdéstről „a legtöbb európai büntetőködeks is rendelkezik”¹⁴². Üdítő kivétel az egyenes ági rokonok közötti vérfertőzés büntetési tételének csökkentése, amire külföldi példára hivatkozással került sor.¹⁴³

Lehetséges egyébként, hogy a külföldi kitekintést az indokolásban más helyeken nem tartották szükségesnek megjeleníteni, de azért az hatással volt a Btk. normaszövegére. Így feltehetően külföldi előképe van annak is, hogy a Btk. a kábítószerrel való kereskedelemmel kapcsolatos vagyonekhozás kapcsán is megfordította a bizonyítási terhet.¹⁴⁴ Más esetekben ezt viszont részemről csak remélni tudom. A jog-összehasonlítást ugyanis nem pótolja még a nemzetközi jogharmonizációs instrumentu-

¹³⁵ WIENER (1999) 66. o. 80. lj.

¹³⁶ A Btk. javaslatának 384. §-ához fűzött indokolás.

¹³⁷ A Btk. javaslatának 198. §-ához fűzött indokolás.

¹³⁸ A Btk. javaslatának 196. §-ához fűzött indokolás.

¹³⁹ Lásd erre például KORMÁNY – SZALÓKI (2011). Sőt „több mint másfél száz évvel ezelőtt [...] egy-egy jelentősebb kódex készítésekor még külföldi szaktekintélyek véleményét is kikérték.” TÖRTH (2013) 534. o.

¹⁴⁰ A Be. javaslatának általános indokolása, IV. pont.

¹⁴¹ Erről számol be például LIGETI (2006) 6. o.

¹⁴² A Btk. javaslatának 15. §-ához fűzött indokolás.

¹⁴³ 1978. évi Btk. 203. § (1) bek.; Btk. 199. § (1) bek.; illetve a Btk. javaslatának 199. §-ához fűzött indokolás.

¹⁴⁴ Btk. 74. § (1) bek. c) pont, 74. § (5) bek. c) pont. A külföldi példára a korábbi hazai szakirodalomból HOLLÁN (2003) 19–27. o.

mok figyelembevételé¹⁴⁵ sem. Ez utóbbiak ugyanis elve fragmentálisak (így például az általános rész nagy részét és számos bűncselekménycsoportot, például az élet elleni bűncselekményeket nem érintik), illetve azokat sok esetben a nemzeti jog büntető-tényállásainál magasabb absztrakciós fokon határozzák meg.

XXI.4. ÖSSZEGZÉS ÉS JÖVŐKÉP

Álláspontom szerint sem a korábbi kódex módosításai, sem a társadalmi változások, sem egy új büntetőpolitika érvényre juttatása nem tette szükségessé egy új kódex megalkotását. Az azonban már nem zárható ki, hogy ezek együttese – legalábbis a jogalkotó értékelése szerint – elért egy kritikus tömeget, ami ezt már megfontolandóvá tette. Az új kódex formájában való jogalkotás azonban még így is inkább szimbolikus intézkedésnek tekinthető, nem pedig jogtechnikai kényszernek. Természetesen az új kódex mint forma ettől még alkalmas volt arra, hogy olyan változások katalizátorként funkcionáljon, amelyek talán egy novella előkészítése során elsikkadtak volna (ilyen volt például egy a korábbinál koherensebb szabályozás létrejötte¹⁴⁶).

Nyilvánvalóan a Btk. megalkotása után egy ideig – legalábbis a politikai rendszer földindulásszerű változásának hiányában – nem várható átfogó anyagi büntetőjogi kodifikáció.¹⁴⁷ Ha tehát a magyar büntetőjoggal kívánunk foglalkozni (akár távolabbról például tudományosan), akkor meg kell szoznunk ezt a kódexet. Még akkor is, ha mindenkinek az egyetemen tanult törvénykönyv a viszonyítási pont¹⁴⁸, illetve a hivatásban sokáig használt kódex az „origó”¹⁴⁹.

Ha ennek során nem könnyen – vagy egyáltalán nem is – barátokozunk meg a Btk.-val, akkor is elkezdhetjük (el kell kezdenünk) tudományos alapossággal felmérni annak erőnyeit és hibáit. Ehhez mindenképpen jó kiindulópontot jelenthet az ilyen és ehhez hasonló tanulmánykötetek elkészítése. Remélem, eljön azon idő is, amikor a Btk. minden (vagy legalább minden lényeges újdonságokat tartalmazó) fejezete monografikus feldolgozást kap. Ezzel nyújtaná ugyanis a tudomány a legértékesebb háttértámogatást a joggyakorlat, illetve a további jogalkotás számára.

XXI.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁRÁNDY Gergely – BÁRÁNDY Aliz (2013) „Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv elvi jelentőségű rendelkezéseiről” *Bűnügyi Szemle*, 2013/3.
- BÉKÉS Ádám (2005) „Büntetőpolitika és jogbiztonság” *Magyar Jog*, 2005/8.
- BÓCZ Endre (2006) *Büntetőeljárás jogunk kalandjai. Sikerek, zátonyok és vargabetűk*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006.

¹⁴⁵ Vö. XXI.3.4. fejezet.

¹⁴⁶ Vö. XXI.2.2. fejezet.

¹⁴⁷ Erre utal például CSOMÓS (2014) 38. o.

¹⁴⁸ BÓCZ (2006) 207. o.

¹⁴⁹ MISKOLCZI (2015) 281. o.

- BORBÍRÓ Andrea (2008) „»Three Strikes and You're Out« Magyarországon – kriminálpolitikai racionalitás vagy szimbolikus jogalkotás?” *Acta Facultatis Politico-Iuridicae*, 2008.
- BUSCH Béla (2014) „Az új Btk. Általános Részének alapfogalmai (hatály, a bűncselekmény, a tettesek és részesek, a társadalomra veszélyesség)” *Jogtudományi Közlöny*, 2014/11. 495–503. o.
- CSEMŐS Tamás (2014) „Az új Btk. időbeli hatályra vonatkozó rendelkezései a gyakorló jogász szemével” *Magyar Jog*, 2014/1.
- DEÁK Zoltán (2012) „A kár büntetőjogi fogalmáról – megjegyzések egy eseti döntés margójára” *Magyar Jog*, 2012/6. 369–374. o.
- FRANCZIA Barbara (2013) „Az ittas járművezetés jogalkalmazási dilemmái az új Btk. tükrében” *Jura*, 2013/2. 51–56. o.
- GELLÉR Balázs (2015) „Büntetéskiszabás Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyvében” *Jogtudományi Közlöny*, 2015/2.
- GÖNCZÖL Katalin (2013) „A büntető populizmus és a társadalmi kirekesztettség” *Acta Facultatis Politico-Iuridicae*, 2013. 155–165. o.
- HACK Péter (2013) *Új büntetőtörvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban*. Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013.
- HÁGER Tamás (2015) „A büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezések mint alapvető alkotmányos, garanciális szabályok” *Bűnügyi Szemle*, 2015/3. 68–75. o.
- HELLER Erik (1945) *A magyar büntetőjog általános tanai*. Grill, Budapest, 1945.
- HOLLÁN Miklós (2003) „A bűncselekményből eredő vagyon elvonása: az angol megoldás jellegzetességei” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2003/4. 19–27. o.
- HOLLÁN Miklós (2007) „Az elkobzás a vagyoneklobzás szabályozásának egyesítéséről” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2007/1. 35–42. o.
- HOLLÁN Miklós (2013) „A hivatali vesztegetés szabályozása az új Btk.-ban” *Iustum Aequum et Salutare*, 2013/4. 141–168. o.
- HOLLÁN Miklós (2014a) „A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés az új büntető kódexben” *Miskolci Jogi Szemle*, 2014/1.
- HOLLÁN Miklós (2014b) „A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés az új büntető kódexben” *Magyar Jog*, 2014/2. 108–120. o.
- HOLLÁN Miklós (2014c) *Korrupciós bűncselekmények az új büntető kódexben*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014.
- JÁVORSZKI Tamás (2013) „Az időbeli hatály értelmezése az új Btk. Általános Részének egyes rendelkezései kapcsán” *Jogelméleti Szemle*, 2013/2. 58–65. o.
- KARA Ákos (2015) „Nemzetközi kötelezettségek, ajánlások és az új Btk.” *Jogtudományi Közlöny*, 2015/10.
- KORMÁNY Zita – SZALÓKI Gergely (2011) „A Csemegi kódex szankciórendszere I.” *Jogelméleti Szemle*, 2011/3.
- LIGETI Katalin (2006) „Az új Büntető törvénykönyv általános részének koncepciója” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2006/1.
- MÉSZÁROS Ádám (szerk.) (2014): *Fiatalkorú büntetőjogászok az új büntető törvénykönyvről*. Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged–Budapest, 2014.
- MISKOLCZI Barna (2015) „Kodifikátori gondolatok az új Btk. Különös részéről de lege lata és de lege ferenda” *Jogtudományi Közlöny*, 2015/5. 281–291.

- NAGY Ferenc (2005) *Tanulmányok a Btk. általános részének kodifikációjához*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- NAGY Ferenc (2007) „A magyar büntető anyagi jog (át)alakulása a rendszerváltozás óta”
In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990–2005*. I. kötet (szerk. Jakab András – Takács Péter). Gondolat Kiadó–ELTE ÁJK, Budapest, 2007. 431–463. o.
- NAGY Ferenc (2015) „A szankciórendszer” *Jogtudományi Közlöny*, 2015/1.
- SÁNTHA Ferenc (2000) „Még egyszer a közvetett tettességről – Javaslat a törvényi szabályozásra” *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica*, 2000. 225–232. o.
- SZABÓ Imre (1973) „Jogfejlődésünk tendenciája és problémái” *Jogtudományi Közlöny*, 1973/11. 557–563.
- SZOMORA Zsolt (2002) „A közvetett tettesség de lege ferenda” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2002/4. 25–28. o.
- SZOMORA Zsolt (2009) *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2009.
- SZOMORA Zsolt (2013) „Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez” *Magyar Jog*, 2013/11. 649–657. o.
- „Tervezet a Büntető törvénykönyvről” *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2007/1.
- TÓTH Mihály (1996) *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996.
- TÓTH Mihály (2013) „Az új Btk. bölcsőjénél” *Magyar Jog*, 2013/9. 525–534. o.
- VASKUTI András (2013) *A Büntető Törvénykönyv 1978–2012 – Jogszabálytükör*. CompLex Kiadó, Budapest, 2013.
- VARGA Csaba: *A kodifikáció mint társadalmi-történelmi jelenség*. 2. kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.
- VEREBICS János (2013) „Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban” *Gazdaság és Jog*, 2013/2. 3–7. o.
- VÓKÓ György (2002) „A büntetési teóriák racionalitásai” *Büntetőjogi Szemle*, 2002/1.
- WIENER A. Imre (1999) „Büntetőpolitika – büntetőjog (jogszabálytan)” In: *Büntetendőség, büntethetőség. Büntetőjogi tanulmányok* (szerk. Wiener A. Imre). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó–MTA ÁJTI, Budapest, 1999.
- WIENER A. Imre (2000) *Elméleti alapok a büntetőtörvény általános része kodifikálásához*. MTA JTI, Budapest, 2000.